

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Vihreämpi Vantaa

Selvitys ekologisuudesta Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa

Laura Havukainen

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

5/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Laura Havukainen	Sivumäärä 33 ja 3 liitesivua
Työn nimi Vihreämpi Vantaa. Selvitys ekologisuudesta Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa.	
Ohjaavat opettajat Iina-Maria Piilinen, Minna Hautio	
Työn tilaaja Vantaan kaupunki, lastenkulttuurin tulosityksikkö	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä on selvitetty, miten ekologisuus näkyy Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa. Lastenkulttuuripalveluiden arvoihin on kirjattuna, miten ekologisuus tulee ottaa toiminnassa huomioon. Opinnäytetyössä tutkittiin, toteutuvatko arvot.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja on Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden tulosityksikkö.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu ekologisen lastenkulttuurin ja ympäristökasvatuksen kirjallisuuteen sekä toimintatutkimukseen. Opinnäytetyössä on selvitetty, mitä annettavaa ekologisuudella on lastenkulttuurille ja taidekasvatukselle ja miten sitä voi sisällyttää taidetoimintaan.</p> <p>Tutkimusmateriaalia kerättiin havainnoimalla, lomakekyselyllä ja sähköpostihaastattelulla. Materiaalin avulla selvitettiin, miten asiakkaat ja henkilökunta kokevat ekologisuuden ja mitä heidän mielestään voisi parantaa ekologisuuden saralla. Sähköpostihaastattelun avulla selvitettiin, miten ekologisuus tällä hetkellä toteutuu.</p> <p>Aineiston perusteella voi todeta, että ekologisuus näkyy ja toteutuu Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa hyvin. Opinnäytetyö hyödyttää tilaajaa, mutta se antaa myös muille vinkkejä siihen, miten ekologisuuden voi ottaa huomioon niin kulttuurikeskusten toiminnassa kuin tapahtumatuotannossa.</p>	
Asiasanat ekologisuus, lastenkulttuuri, ympäristökasvatus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Laura Havukainen	Number of Pages 33 + 3
Title Greener Vantaa. A report on environmental friendliness in children's cultural Services of Vantaa.	
Supervisors Iina-Maria Piilinen, Minna Hautio	
Subscriber The City of Vantaa, Children's Cultural Services	
<p>Abstract</p> <p>In this thesis is determined how environmental-friendly activity appears in the children's cultural services of Vantaa. The values of the children's cultural services describe how environmental friendly activity should be taken into account in the services. This study investigates the compliance values.</p> <p>The subscriber of this thesis is children's cultural services of Vantaa.</p> <p>This thesis is based on the literature of ecologic children's culture and environmental education, and on action research. In this thesis has been surveyed how environmental-friendly activity could be used to in children's culture and art education and how it can be included in the arts.</p> <p>The material has been gathered by observation, a form enquiry and an interview made via e-mail. Material was used to determine how customers and personnel perceive ecology and what they think could be improved in the field of ecology. E-mail interview was used to determine how the ecology at the moment is realized.</p> <p>The material suggests that ecology is seen and realised well in the children's cultural services of Vantaa. The thesis will benefit the subscriber, but it also gives advice on how ecology can be taken into account both other cultural centres as event organisations.</p>	
Keywords environmental-friendly, children's culture, environmental education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VANTAAN KAUPUNGIN LASTENKULTTUURIPALVELUT	7
2.1 Taikalamppu-verkosto	7
2.2 Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden arvot	9
3 YMPÄRISTÖKASVATUS JA EKOLOGINEN LASTENKULTTUURI	10
3.1 Lasten ympäristökasvatus	11
3.2 Ekologinen lastenkulttuuri	13
3.3 Ekologisuus osana taidekasvatusta	15
4 TUTKIMUSAINEISTON TULKINTA	16
4.1 Olio vai eliö? -taidenäyttely	18
4.2 Vauvojen värikylvyt	22
4.3 Sähköpostihaastattelu lastenkulttuuripalveluiden työntekijöille	24
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	27
5.1 Ekologisuus toiminnassa	27
5.2 Ekologisuus toimistotyössä	28
5.3 Tuottajan toimenkuva ekologisuuden huomioimisessa	29
LÄHTEET	31
LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni selvitän, miten ekologisuus näkyy Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa. Tarkastelen, näkyykö se kuten lastenkulttuuripalveluiden arvoissa on mainittu, ja olisiko ekologisuutta tarpeen lisätä. Jos ekologisuutta pitäisi ottaa enemmän huomioon, annan siihen käytännön ratkaisuja.

Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden entinen päällikkö Annukka Stenius ehdotti ekologisuuden selvittämistä opinnäytetyöni aiheeksi. Ekologisuus on koettu tärkeäksi Vantaan kaupungin tuottamissa palveluissa, ja opinnäytetyöni avulla voisi tutkia, onko ekologisuuden huomioon ottaminen pelkkää puhetta vai näkyykö se teoissa.

Jotta ekologisuuden toteutumisesta voisi arvioida, on selvitettävä, mitä on ekologinen lastenkulttuuri. Ekologisuutta olen lähestynyt myös ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Mitä annettavaa ympäristökasvatuksella on lastenkulttuurille ja taidekasvatukselle, ja miten ympäristökasvatusta voi hyödyntää taidelaitoksissa? Mitä mahdollisuuksia, poikkeavuuksia ja toimintatapoja ekologisuus tuo lastenkulttuurille?

Olen ollut opintojeni aikana työharjoittelussa Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa kahteen otteeseen, yhteensä neljä kuukautta. Tänä aikana lastenkulttuuripalveluiden toiminta on tullut tutuksi ja minulla on myös omaa kokemusta siitä, miten ekologisuus otetaan huomioon – tai jätetään huomioimatta. Olen kiinnostunut ekologisuudesta työympäristössä ja siitä, miten esimerkiksi festivaaleja voisi tuottaa vihreämmin. Tuottajan työssä ekologisuus ja kestävyys ovat mielestäni tärkeitä asioita, mutta niiden pitää olla luonteva osa kokonaisuutta.

Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä ovat muun muassa kasvatus- ja ympäristötieteiden tutkijoiden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tuottamat ympäristökasvatuksen ja kestävä kehityksen julkaisut, Anu Suosalon ja Annika Tavastin Lasten aurinkovuosi -teos (2008) sekä Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden strategia (2011). Olen kerännyt tutkimusaineistoa myös

havainnoimalla Koululaisten Pikkugallerian Olio vai eliö? -näyttelyssä, Vauvojen värikylpyihin osallistuvien lasten vanhemmille tehdyn kyselyn avulla sekä haastatteleamalla Vantaan lastenkulttuuripalveluiden työntekijöitä. Tutkimusaineistoni ja kirjallisuuden perusteella arvioin, näkykö ekologisuus kuten sen strategian mukaan pitäisi näkyä, ja millaiset parannustoimenpiteet olisivat tarpeen.

2 VANTAAN KAUPUNGIN LASTENKULTTUURIPALVELUT

Vantaan kaupungin lastenkulttuurityötä tehdään kahdessa taidetalossa, Pessissä Tikkurilassa ja Toteemissa Myyrmäessä. Lastenkulttuuripalveluissa on viisi työntekijää, joista neljä on kokoaikaisia ja yksi osa-aikainen. Työntekijäkunta koostuu neljästä kulttuurituottajasta ja lastenkulttuurin päällikköstä. Koko Vantaata koskevia työtehtäviä on jaettu molempien taidetalojen kesken, mutta pääosin Toteemissa tuotetaan lastenkulttuuripalveluita Länsi-Vantaalle ja etenkin Myyrmäen alueelle, ja Pessissä tuotetaan palveluita Itä-Vantaan alueelle, pääpainona Tikkurilan alue. (Vantaan kaupunki 2012a.) Vantaa on Suomen neljänneksi suurin kaupunki, jolla on kaksi keskustaa ja jossa etäisyydet itä-länsi-suunnassa ovat pitkiä (Väestötietojärjestelmä 2010). Tämän vuoksi lastenkulttuuripalveluita on perusteltua järjestää kaupungin molemmissa keskustaaajamissa. Tarjontaakin (esityksiä, kursseja, näyttelyitä, työpajoja) on sen verran, ettei yksi tila riittäisi nykyiselle käyttäjämäärälle. Vantaan kaupunki kuuluu Taikalamppuun, valtakunnalliseen lastenkulttuurikeskusten verkostoon, ja Taikalampusta vastaava työntekijä työskentelee Pessissä (Vantaan kaupunki 2012b).

2.1 Taikalamppu-verkosto

Taikalamppu on valtakunnallinen lastenkulttuuriverkosto, johon kuuluu yksitoista lastenkulttuurikeskusta. Toiminta on lapsilähtöistä ja lapsen ja nuoren omia taiteellisia tarpeita kunnioittavaa. Keskusten tarkoituksena on kehittää ja edistää lastenkulttuuritoimintaa omalla alueellaan ja jokaisella keskuksella on alueellinen kehitystehtävänsä. (Taikalamppu 2010a.)

Taikalampun tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten itsensä tuottamaa kulttuuria ja rohkaista heitä olemaan luovia ja ilmaisemaan itseään. Vaikka toiminta onkin usein aikuisten tuottamaa, lapsilähtöisyys ja lasten ja nuorten omien taiteellisten tarpeiden kunnioittaminen on etusijalla. (Taikalamppu 2012a.)

Opetusministeriö päättää hakemusten perusteella, mitkä lastenkulttuurikeskukset otetaan mukaan kullekin kaudelle. Vuonna 2009 alkanut toimikausi päättyy vuonna 2013. Kuluvalla kaudella mukana ovat Vantaan kaupungin kulttuuripalveluiden lisäksi Annantalon taidekeskus Helsingissä, arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu LASTU Lapinlahdella, lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX Hämeenlinnassa, Kulttuuriaitta Jyväskylässä, Louhimo ja Bark Seinäjoella ja Pohjanmaalla, Kaakon lasten ja nuorten kulttuuriverkosto Kotkassa ja Lappeenrannassa, Lapin lastenkulttuuriverkosto Rovaniemellä, kulttuuritalo Valve Oulussa, Porin lastenkulttuurikeskus sekä Pirkanmaa (Tampere ja Lempäälä). (Mt.)

Vantaan kulttuuripalvelut on kuulunut Taikalamppuun sen perustamisesta lähtien. Vantaalla painotetaan taidekasvatuksen menetelmien ja toimintamallien hyödyntämistä muillakin toimialoilla kuin vain kulttuurialalla, sekä kehitetään uusia toimintamalleja. Erityispiirteenä Vantaalla on suuri maahanmuuttajalasten sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä, ja heidät otetaan huomioon kulttuuripalveluita tuottaessa ja palveluita räätälöidään kohtaamaan erityisryhmien tarpeet. (Taikalamppu 2010b.)

Vantaan kehittämistehtävänä on tanssitaide. Tarkoituksena on edistää tanssitaiteen saavutettavuutta ja tarjota erityisryhmille tanssikasvatuspalveluita lapsen ja nuoren kasvun tueksi. Opettajille ja kasvattajille järjestetään tanssiin pohjautuvia koulutuksia, jotta he osaisivat hyödyntää ja soveltaa tanssitaidetta työssään. Vantaa koordinoi taiteen soveltavan käytön uusien toimintatapojen kehitystä erityisesti tanssikasvatuksen näkökulmasta. (Mt.)

Lapsille ja nuorille tarjottavien eri tanssilajeihin pohjautuvien työpajojen ja kurssien avulla tanssitaidetta voi tuoda osaksi koulupäivää kuin vapaa-aikaakin (Taikalamppu 2012b.) Näin parannetaan tanssitaiteen saavutettavuutta ja esitellään tanssin monipuolisuutta harrastuksena ja ilmaisukeinona.

2.2 Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden arvot

Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden strategiassa on listattuna lastenkulttuurin arvot, ja kestävän kehityksen yhtenä osa-alueena on ekologisuus. Ekologisuuden tulisi näkyä muun muassa aineettomina elämyksinä, esitysten arvomaailmassa ja sisällössä, materiaalivalinnoissa ja -hankinnoissa sekä tuotantotavoissa ja suunnittelussa. Muut strategian arvot ovat innovatiivisuus, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys, taloudellinen kestävyys, yhteisöllisyys ja lapsilähtöisyys. (Vantaan kaupunki 2011, 6.)

Vantaan kaupunki on laatinut kaikille työntekijöille ohjeet ekologisempaan toimistotyöskentelyyn, ja ne ohjaavat myös toimintaa lastenkulttuuripalveluissa. Ohjeissa kehoitetaan sammuttamaan turhaan päällä olevat valot, tulostamaan vain tarpeellinen ja silloinkin kaksipuolisesti tai useampi sivu samalle arkille. Ekologisuutta korostetaan myös suosittelemalla jätteiden lajittelua ja sen määrän vähentämistä, esimerkiksi kertakäyttöisistä astioista luopumista. (Vantaan kaupunki, s.a.)

Lastenkulttuuripalveluissa ekologisuuden pitäisi näkyä niin toiminnassa asiakkaiden kanssa kuin myös normaalissa toimistotyössä. Strategian mukaan asiakkaita tulisi myös ohjata ekologisuuteen. Pelkät toimistokäytäntöjen muutokset eivät riitä, vaan ekologisuuden tulee sisältyä kaikkeen toimintaan ja olla esimerkkinä asiakkaille ja yhteistyökumppaneille.

3 YMPÄRISTÖKASVATUS JA EKOLOGINEN LASTENKULTTUURI

Opinnäytetyöni taustamateriaalina ovat ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen julkaisut, Anu Suosalon ja Annika Tavastin Lasten aurinkovuosi -teos (2008) sekä Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden strategia (Vantaan kaupunki 2011). Ympäristökasvatuksen teorian avulla käsittelen sitä, miten ekologisuuutta ja kestävän kehityksen arvojen mukaista toimintaa voisi tuoda mukaan taidetalojen käytäntöihin. Lasten aurinkovuosi -teoksessa on paljon konkreettisia esimerkkejä ekologiseen toimintaan. Strategiassa taas on linjattu ne arvot ja tavoitteet, joiden mukaan lastenkulttuuripalveluiden tulisi toimia ja joihin pyritään.

Tässä luvussa selvitän, mitä ympäristökasvatus ja ekologinen lastenkulttuuri ovat. Ympäristökasvatuksen mallit on suunnattu valtaosin oppilaitosten käyttöön, ja sellaisinaan niitä ei välttämättä voi tuoda kulttuurikeskuksiin. Esittelen myös erilaisia tapoja hyödyntää ympäristökasvatusta. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole muuttaa Vantaan lastenkulttuuripalveluiden toimintaa pelkäksi ympäristökasvatukseksi, vaan ehdottaa malleja ja toimintoja, joita voisi tarvittaessa hyödyntää.

Ympäristökasvatuksen perusta on ihmisen luontosuhteessa. Miten voi kasvattaa ihmisen arvostamaan luontoa ja ympäristöä, jos hän ei koe olevansa osa ympäristöä? Risto Willamo on tarkastellut ihmisen suhdetta luontoon: onko ihminen osa luontoa vai eikö ole, vai onko vain osittain? Willamo esittelee viisi erilaista luontosuhdetta: ihminen ei kuulu luontoon; ihminen kuuluu luontoon, muttei ole osa luontoa; ihminen kuuluu luontoon ja on osa sitä; ihminen kuuluu luontoon osittain, muttei ole osa luontoa ja ihminen kuuluu luontoon osittain, ja hän on myös osa luontoa. (Willamo 2004, 39.)

Edellä esitettyjä luontosuhteita on hyvä miettiä myös omalla kohdalla. Nykyisessä kasvatuskulttuurissa ja yhteiskunnassa tunnutaan välillä korostavan sitä, että ihminen on erillään luonnosta, ja tätä korostetaan sillä, että omaa sisäistä luontoa ja ihmisen kuuluvuutta luontoon ei konkretisoida. Ihminen tarvitsee luontoa pysyäkseen hengissä. (Mt, 41–42.) On myös muistettava, että ihminen koostuu kaikesta samasta

kuin luontokin – samoista alkuaineista. Näin ollen voi päätellä, että ihminen kuuluu luontoon ja on selvästi osa sitä.

3.1 Lasten ympäristökasvatus

Ympäristökasvatusta toteutetaan kouluissa osana opetusta, ja tarkoituksena on saada oppilas ymmärtämään ympäristön monimuotoisuus sekä hänen oma roolinsa ympäristön hoitamisessa ja säilyttämisessä. Ympäristökasvatuksessa keskeinen periaate on, että kasvatettava ymmärtää omat vaikutusmahdollisuutensa, saa tietoa ja taitoa yhteiskunnallisesta päätöksenteosta ja siihen vaikuttamisesta. (Wolff 2004, 19.) Koulussa ympäristökasvatusta tulisi sisällyttää jokaisen aineen opetukseen. Opettajan on osattava löytää luonnollinen yhteys opettamansa aineen ja ympäristökasvatuksen välillä. Jos ympäristökasvatusta käsitellään vain luonnon-tieteiden opetuksessa, moni muu näkökulma, kuten yhteiskunnallisuus ja arvosiidonaisuus, jäävät käsittelemättä. (Manninen & Verkka 2004, 83.)

Ympäristökasvatusta käsittelevä kirjallisuus kertoo pääosin koulussa tapahtuvasta ympäristökasvatuksesta. Asia on perusteltavissa sillä, että kouluilla on nykyään päävastuu lasten yhteiskunnallisessa kasvatuksessa. Kestävä kehitys, ja sitä kautta ympäristökasvatus, on myös sisällytetty opetussuunnitelmaan (Manninen & Verkka 2004, 84). Ympäristökasvatuksen tulisi näkyä muun muassa erilaisina oppimis-ympäristöinä, eli opiskella voi luokkahuoneen lisäksi myös esimerkiksi lähimetsässä. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa on lueteltu seitsemän aihekokonaisuutta. Ne ovat kasvatus- ja opetustyön keskeisiä painoalueita, joiden tavoitteet ja sisällöt tulee sisällyttää oppiaineisiin ja yhteisiin tapahtumiin, ja niiden on näyttävä myös koulun toimintakulttuurissa. Yksi aihekokonaisuuksista on vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta. Sen tarkoituksena on saada oppilaat ymmärtämään vastuu ympäristöstä ja kestävästä tulevaisuudesta, kasvattaa ympäristötietoiseksi ja kannustaa kestävämpiin elämäntapoihin. (Opetushallitus 2004, 18, 38, 41.) Lapsi viettää suuren osan ajastaan koulun parissa, joten on hyvä, että ekologinen asennekasvatus sisältyy opetukseen. Jos kestävä kehitys on otettu opetuksessa kunnolla huomioon ja opettajakunta on siihen panostanut,

ympäristökasvatus on koulussa paljon monimuotoisempaa kuin se voisi muuten olla. Kouluaineiden kautta eri näkökulmien tarkastelu on luontevaa.

Opettajien avuksi on tehty paljon erilaisia ympäristökasvatusoppaita, joista saa vinkkejä ja ideoita omaan työhön. On myös olemassa erilaisia kestävän kehityksen ohjelmia, joihin koko koulu voi ottaa osaa. Tällaisia ohjelmia ovat esimerkiksi Vihreä lippu, joka on suunnattu kouluille ja päiväkodeille. Vihreässä lipussa keskitytään yhden lukuvuoden ajaksi tiettyyn osa-alueeseen, esimerkiksi jätteiden vähentämiseen. Lukuvuoden alussa kartoitetaan osa-alueen ongelmia ja asetetaan tavoitteita, ja lukuvuoden lopuksi selvitetään, mitä on saatu aikaiseksi. (Joensuu 2004, 146–152.) Näitä ohjelmia ei luultavasti voi suoraan käyttää esimerkiksi taidekasvatuksessa, mutta niitä voi mukauttaa omaan toimintaan sopivaksi.

Ympäristökasvatusta voi myös sisällyttää taidekasvatukseen, ja kulttuuripalvelut voivat myös toimia ekologisena oppimisympäristönä. Kouluille räätälöidyistä oppaista voi ammentaa neuvoja ja aiheita, mutta on hyvä myös miettiä itse, miten toimintaa voisi muuttaa ekologiseksi. Esimerkiksi ekologisuutta käsittelevät näyttelyt ovat hyvä tapa tuoda esille kulttuurin ekologisuutta. Osanottajien kanssa on myös hyvä keskustella siitä, miksi jokin asia on ekologista ja miten jonkun epäekologisen asian olisi voinut tehdä toisin. Taiteen kautta voi myös tehdä oivalluksia – ”roskia” voikin käyttää johonkin luovaan ja ne voivat saada uuden elämän.

Lastenkulttuuriin voi sisällyttää ympäristökasvatusta, ja ympäristökasvatukseen voi ottaa mukaan lastenkulttuuria. Lapsille voi kertoa ympäristöaiheisia satuja, ja jokainen lapsi voi kertoa oman luontoon liittyvän satunsa. Satuja ja tarinoita löytyy kansansaduista ja luontokirjallisuudesta, ja lasten kanssa voi pohtia, millaisen tarinan voisi kirjoittaa esimerkiksi lähimetsästä tai omasta arkielämästä (Nordström 2004, 119). Sanataidekurssilla voi lähteä tutustumaan ympäristöön ja kirjoittaa joko luonto- tai kaupunkiympäristöstä. Siten on helppo tuoda esille, että ympäristö tarkoittaa kaikkea ympäröivää maailmaa eikä vain luontoympäristöä. Ympäristöaiheisia tarinoita kirjoittava kirjailija tai runoilija voi myös tulla vierailemaan kurssille.

Ympäristökasvatusta voi ottaa mukaan kaikkeen taiteeseen: kuvataiteeseen, musiikkiin, arkkitehtuuriin, teatteriin ja tanssiin. Luonnossa tapahtuvalla taide-

kasvatuksella taas pyritään luonnon huomaamiseen ja esteettisten kokemusten saamiseen (Nordström 2004, 122). Ympäristökasvatusta ja taidekasvatusta voi siis yhdistää kahdella tavalla: ottamalla toiseen osia toisesta. Molemmissa kun on kyse myös arvokasvatuksesta kokemusten saannin lisäksi. Taidekasvatuksen avulla lapsi ja nuori saattaa oivaltaa ympäristöstä jotain aivan uutta: luonnonmateriaalin käyttämisen lisäksi ympäristöaiheista taidetta voi myös tehdä kaupunkiympäristön materiaaleista.

Ekologisia kulttuurikokemuksia lapsi voi saada leikin lomassa. Luonnonmateriaalia löytyy pihalta, ja metsäretkillä voi keskittyä luonnon havainnointiin ja uusien elämysten keräilyyn. Leikkiä voi olla myös se, että ollaan hiljaa ja kuunnellaan luonnon ääniä. Esimerkiksi päiväkotiryhmä voisi käydä kävelyllä lähimetsässä tai -puistossa, ja aikuiset kirjaisivat ylös lasten mietteitä. Retkestä voisi sitten jälkeenpäin keskustella, ja retken herättämiä tunteita ja ajatuksia voi käsitellä esimerkiksi kuvataiteessa. (Vänskä 2008, 2–3.) Luonnonmateriaalin hienous on siinä, ettei se selkeästi ole mitään valmista. Kävyistä, kivistä, heinistä voi tehdä vaikka mitä ja lapsen käsissä ne saavat aivan uuden merkityksen. Ne antavat mielikuvitukselle tilaa. Kekseliäisyys, idearikkaus ja luova ongelmanratkaisukyky kulkevat käsi kädessä luonnonympäristön havainnoinnin ja luonnonmateriaalien viisaan hyödyntämisen kanssa (mt., 1).

3.2 Ekologinen lastenkulttuuri

Ekologinen lastenkulttuuri on lasten omaa kulttuuria, leikkiä ja elämän tarkkailua vaalivaa toimintaa. Se arvostaa pientä ja vähäistä, ymmärtää ruohonjuuritason tärkeyden, yhteistyön voiman sekä jakamisen ilon. [...] Ekologinen lastenkulttuuri haluaa juurruttaa lapsen maailman kautta arkeemme kestävän kehityksen arvot. (Suosalo & Tavasti 2008, 8.)

Ekologisessa lastenkulttuurissa otetaan ympäristö huomioon kaikessa tekemisessä. Päämääränä on välittää tekemisen mukana arvoja, jotka ohjaavat kunnioittamaan maapalloa. Toiminnan perusteena on kestävä kehitys sekä kulttuurisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisen tulevaisuuden luominen. Ekologinen lastenkulttuuri on ympäristökasvatusta. (Mt., 12.)

Ekologisessa lastenkulttuurissa ympäristöystävällisyys ja kestävät valinnat ovat erittäin tärkeitä. Kulutuskritiikki ja materiaalivalintojen pohdinta on osa kasvatusta. Ekologisuus ei tarkoita luopumista, vaan se rikastuttaa elämää. (Mt., 12.) Kertakäyttöesineiden maailmaan tuodaan jotain kestävää ja muokattavaa. Vanha lelu voi saada uuden elämän. Käsillä tekeminen on ekologisen lastenkulttuurin perusta. Luonnon materiaaleista valmistettujen töiden kautta lapset oppivat lähiympäristöstään. Tärkeää on myös oppi luonnon muodoista, väreistä ja eri materiaalien tuntumasta. (Mt., 25.)

Ekologinen lastenkulttuuri vaikuttaa olevan vielä lähinnä yhden teoksen (Lasten aurinkovuosi) ja yhden yhteisön (Aurinkoinen tulevaisuus ry.) termi, ja sitä kautta se on levinnyt laajempaan käyttöön. Suurin osa ekologisesta lastenkulttuurista kirjoittavista viittaa Anu Suosaloon ja Annika Tavastiin. Aihe vaikuttaa olevan vielä suhteellisen tuore, mutta tällä hetkellä pinnalla. Etenkin päiväkotien ekologisuudesta on tehty viime vuosina useampia opinnäytetöitä (Koutonen & Logren 2010, 3–5), ja Bergströmin opinnäytetyössä käsitellään jo ekologista lastenkulttuuria.

Sosionomi Katja Bergström teki opinnäytetyönsä lasten ympäristökasvatuksesta ja ekologisesta lastenkulttuurista. Hänen toiminnallisen opinnäytetyönsä produkti oli Luovaa luonnosta -kesäkurssi Vantaalla. Kurssin toiminta oli suunniteltu ympäristökasvatuksen pohjalta, mutta toteutuksessa oli mukana myös taidekasvatusta. Kesäkurssin tarkoituksena oli lisätä lasten ympäristötietoisuutta, ohjata heitä ekologiseen ja eettiseen kuluttamiseen ja tuoda esille se, kuinka monipuolisesti ekologista lastenkulttuuria voi käyttää hyödyksi kasvatuksessa. Kesäkurssin teemoilla ja toiminnallisilla valinnoilla sekä ekologisilla ratkaisuilla haluttiin osoittaa, kuinka pienillä resursseilla voidaan tuottaa elämyksiä ja tukea luovuutta ja mielikuvitusta. Kurssi toteutui tavoitteiden mukaisesti ja lasten mielestä kierrätysmateriaalien muokkaaminen ja kunnostaminen oli ollut mukavaa. Ympäristö- ja taidekasvatuksen menetelmien avulla tuotettiin lasten luovuutta tukevaa toimintaa. Kurssi oli lasten mielestä innostava, ja he kokivat oppineensa uutta niin kierrättämisestä, luonnon kunnioittamisesta kuin omien lelujensa korjaamisesta. (Bergström 2009, 7-13, 67–71.)

3.3 Ekologisuus osana taidekasvatusta

Opinnäytetyössäni haluan selvittää, mitä annettavaa ympäristökasvatuksella on lastenkulttuurille ja taidekasvatukselle, ja miten ympäristökasvatusta voi hyödyntää taidelaitoksissa. Mitä mahdollisuuksia, poikkeavuuksia ja toimintatapoja ekologisuus tuo lastenkulttuurille? Tutkin myös sitä, toteutuuko ekologisuus Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa, ja millaisia tavoitteita ekologisuudella voisi olla. On myös tärkeää pohtia, onko Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden toiminta sekä ympäristökasvattavaa että ekologista. Kuinka suuressa osassa ekologisuuden tai ympäristökasvatuksen pitäisi olla, kun puhutaan lastenkulttuurista ja taidekasvatuksesta?

Ekologisessa lastenkulttuurissa kestävä kehitys ja taidekasvatus yhdistyvät. Tarkoitus on taidekasvattaa ekologisten arvojen kautta. Taiteen tekemisen lisäksi opetellaan ekologistia arvoja ja toimitaan niiden mukaan. Samalla myös kyseenalaistetaan sekä ekologisuus että epäekologisuus ja mietitään omaa arvomaailmaa ja omia valintoja. Eihän voi toimia ekologisesti, ellei määritä sitä, mitä on epäekologisuus, ja perustele sitä.

Ekologisessa lastenkulttuurissa ekologisuudella on todella merkittävä rooli. Se saattaa toisinaan olla jopa merkittävämpi kuin itse kulttuurilla. Eroavaisuuksia on varmasti erittäin paljon silloin, kun kasvattajan tausta on erilainen. Taidekasvattajan ja ympäristökasvattajan tavassa toimia on varmasti huomattavissa, mikä on hänen vahvuusalueensa.

Ekologisuus ja ympäristökasvatus tuovat lastenkulttuuriin ja taidekasvatukseen hyvän, yhteiskunnallista vaikuttavuutta korostavan lisän. Kestävä kehitys on tämän hetken trendi, jota korostetaan niin kouluissa kuin työelämässäkin. Taidekasvatukseen on myös sisällytettävä kestävää kehitystä ja ympäristökasvatusta. Olisi absurdia, jos yleissivistävällä ja suvaitsevaisuuteen kasvattavalla kulttuurikentällä ei otettaisi ympäristöä kunnolla huomioon. Koska kulttuurin avulla lisätään suvaitsevaisuutta, voimaannutetaan ja ehkäistään syrjäytymistä, miksei myös ohjattaisi ekologisuuteen?

4 TUTKIMUSAINEISTON TULKINTA

Keräsin tutkimusaineistoa kolmen tutkimuskohteen avulla. Jotta aineistoni olisi monipuolinen ja antaisi mahdollisimman kattavan kuvan Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluista, valitsin mahdollisimman erilaiset kohteet. Tutkimukseni on laadullista tutkimusta, koska se soveltuu paremmin tutkimukseeni. Syrjälä ym. (1995) on todennut, että laadullinen tutkimusote on määrällistä sopivampi, kun ollaan muun muassa kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista ja halutaan saada tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista (Metsämuuronen 2000, 14). Tutkimuksessani olen halunnut tietää tarkasti rajatun joukon mielipiteen tutkittavasta asiasta, joten suurempi otanta ja tutkittava joukko ei olisi sopinut tarkoituksiini. Tuloksiani ei voi yleistää, vaan ne hyödyttävät vain minun tutkimustani. Silvermanin (1993) mukaan laadullisen tutkimuksen keskeisiä tutkimusmetodeita ovat havainnointi, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi (Metsämuuronen 2000, 14). Tutkimuksessani olen käyttänyt havainnointia ja haastattelua.

Tutkimukseni tiedonhankintaan olen käyttänyt toimintatutkimusta, joka Syrjälän (1994) mukaan on tutkimusta, jonka avulla pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia sekä parantamaan ja ymmärtämään sosiaalisia käytäntöjä. Toimintatutkimuksessa pyritään joko ratkaisemaan käytännön toiminnassa kohdattu ongelma tai kehittämään olemassa olevaa käytäntöä paremmaksi. (Metsämuuronen 2000, 28.) Toimintatutkimusta kuvaa parhaiten kehä, jossa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan (Heikkinen 2007, 202). Tutkimukseni ei ole täysin puhdas toimintatutkimus, sillä en ole itse ollut mukana toiminnassa ja sen tuottamisessa. Olen kuitenkin tutkinut toimintaa, reflektoinut eli pohtinut sitä ja näiden pohjalta etsinyt asioita, joita olisi syytä kehittää.

Koululaisten Pikkugallerian Olio vai eliö? -näyttelyn opastuskierroksilla käytin tutkimusmenetelmänä havainnointia. Pikkugallerian näyttely oli suunnattu päiväkotijä ja peruskouluryhmille, ja opastuskierrokset olivat maksuttomia. Tämän tutkimuskohteen avulla tutkin, miten ekologisuus näkyy toiminnan sisällössä.

Havainnoin opastuskierroksia ja lasten toimintaa osallistumatta itse toimintaan. Olin sivustakatsojan roolissa ja seurasin lasten reaktioita oppaan kertomiin asioihin, toisiinsa ja taideteoksiin sekä lasten ja oppaan välistä vuorovaikutusta. Havainnoinnissa on kyse siitä, että tutkija tarkkailee tutkimuksen kohdetta enemmän tai vähemmän objektiivisesti, tehden samalla muistiinpanoja (Metsämuuronen 2000, 43-45).

Toisessa tutkimuskohteessa tein lomakekyselyn vauvojen värikylpyihin osallistuvien lasten vanhemmille (Liite 1). Vauvojen värikylpy on maksullinen, vauvaperheille suunnattu kurssi, ja värikylvyt ovat erittäin suosittuja. Molempien työharjoittelujeni aikana kurssit täyttyivät todella nopeasti. Värikylvyt valitsin aineiston keruuta varten siksi, että vauvaperheissä usein tiedostetaan ekologisuus. Materiaalien vaarattomuuden voi olettaa olevan heille ehdottoman tärkeää, onhan kurssille osallistuttu lapsen kanssa, joka tutustuu käytettäviin materiaaleihin koskemalla ja maistamalla.

Kolmannen tutkimuskohteen avulla selvitin Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden henkilökunnan ajatuksia ekologisuudesta ja sen toteutumisesta. Tein sähköpostihaastattelun, jossa pyysin perusteltuja vastauksia (Liite 2). Vastausaikaa oli viikon verran. Henkilökunnan vastaukset ovat opinnäytetyöni kannalta merkittävässä osassa, sillä heille lastenkulttuuripalveluiden toiminta on tuttua ja sen kehittäminen tärkeää.

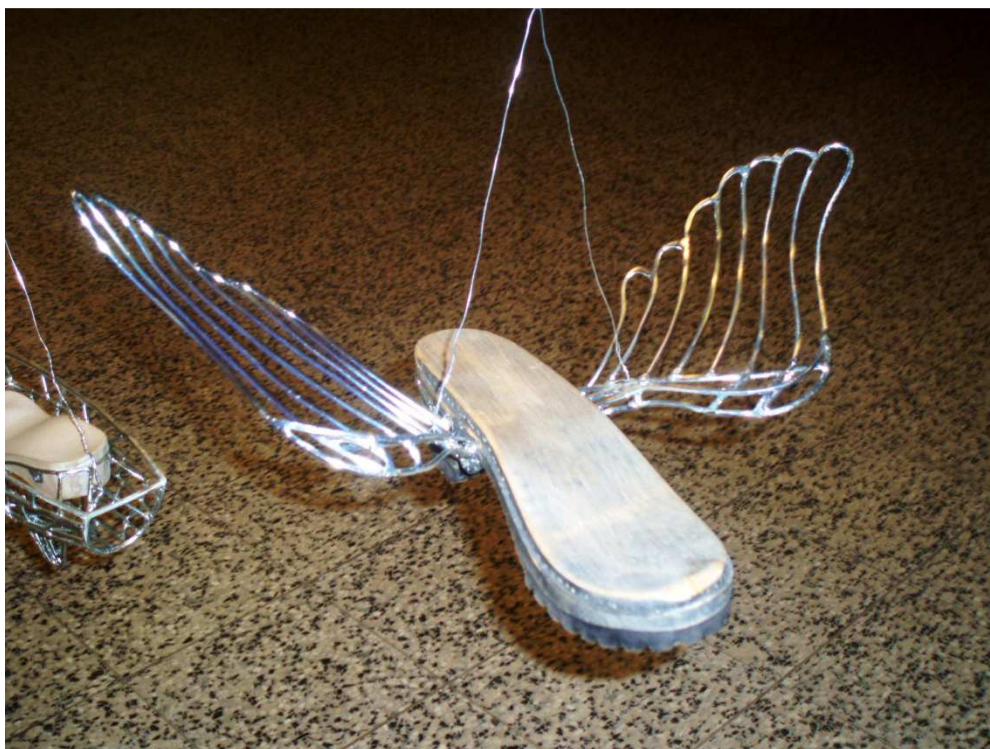
Neljäntenä, mutta epävirallisena, tutkimuskohteena on oma osallistuva havainnointini työharjoittelujeni aikana. Työharjoitteluissani olen päässyt toimimaan kulttuurituottajaharjoittelijana osana Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluita, ja minulla on omakohtaista kokemusta siitä, mikä on toiminut ja mikä ei. Työharjoitteluni ovat olleet vuosina 2009 ja 2010, joten jotain on voinut muutaman vuoden aikana muuttua.

4.1 Olio vai eliö? -taidenäyttely

Kuvataiteilija Kaisu Koiviston nykytaidenäyttely Olio vai eliö? oli taidetalo Toteemin Koululaisten Pikkugalleriassa syksyllä 2010. Näyttely koostui useamman sarjan teoksista, ja nimi Olio vai eliö? viittasi siihen, että teokset eivät välttämättä olleet sitä, miltä materiaali näytti – tai teoksen olemus oli kiinni katsojasta itsestään. Esillä oli lehmänsarvista tehtyjä koukeroita, metallilangasta taivutettuja sieniä, käytetyistä kengistä ja metallilangasta tehtyjä objekteja ja nahasta ja turkiksesta tehtyjä hahmoja. Monet materiaalit olivat kierrätettyjä, useat uudesti käytettäviä sekä kestäviä. Kierrätys- ja luontoteema näkyi niin kierrätysmateriaaleissa kuin urbaanin ja luonnon yhdistelemisessä. Näyttely oli ympäristökasvattavaa lastenkulttuuria, ja kokonaisuudessa (näyttely ja opastuskierros) oli hyvin yhdistetty ympäristö, kasvatus ja kulttuuri.

Kävin havainnoimassa kahtena päivänä, neljän opastuskierroksen aikana. Molempina päivinä oli eri opas, joten pääsin seuraamaan sekä saman oppaan useampaa opastusta että erilaisia opastuksia. Ensimmäisessä ryhmässä oli esikoululaisia, toisessa ekaluokkalaisia ja kahdessa muussa ruotsinkielisen koulun 3.- ja 4.-luokkalaisia.

Opastusten aikana kerrottiin taiteilijasta ja teoksista, mutta myös keskusteltiin lasten kanssa kierrätyksestä. Osalle lapsista kierrätys oli tuttua. Tiedettiin kierrätyskeskus ja se, että sieltä voi ostaa käytettyä tavaraa. Monia uusia asioita kuitenkin nousi esiin. Lapset oivalsivat sen, että omista vanhoista tavaroista voisi tehdä taideteoksia. Joidenkin mielestä olisi ”hassua”, jos heidän tavaroitaan käytettäisiin taideteosten tekemiseen. Kierrättämisestä ja uudelleen käyttämisestä keskusteleminen tuntui avartavan lasten ajatuksia. He joutuivat pohtimaan ja oivaltamaan asioita, jotka eivät aikaisemmin olleet juolahtaneet heidän mieleensä. Lasten käytöksestä ja reaktioista sai sen kuvan, että he saivat uutta, erilaista ja mielenkiintoista tietoa.

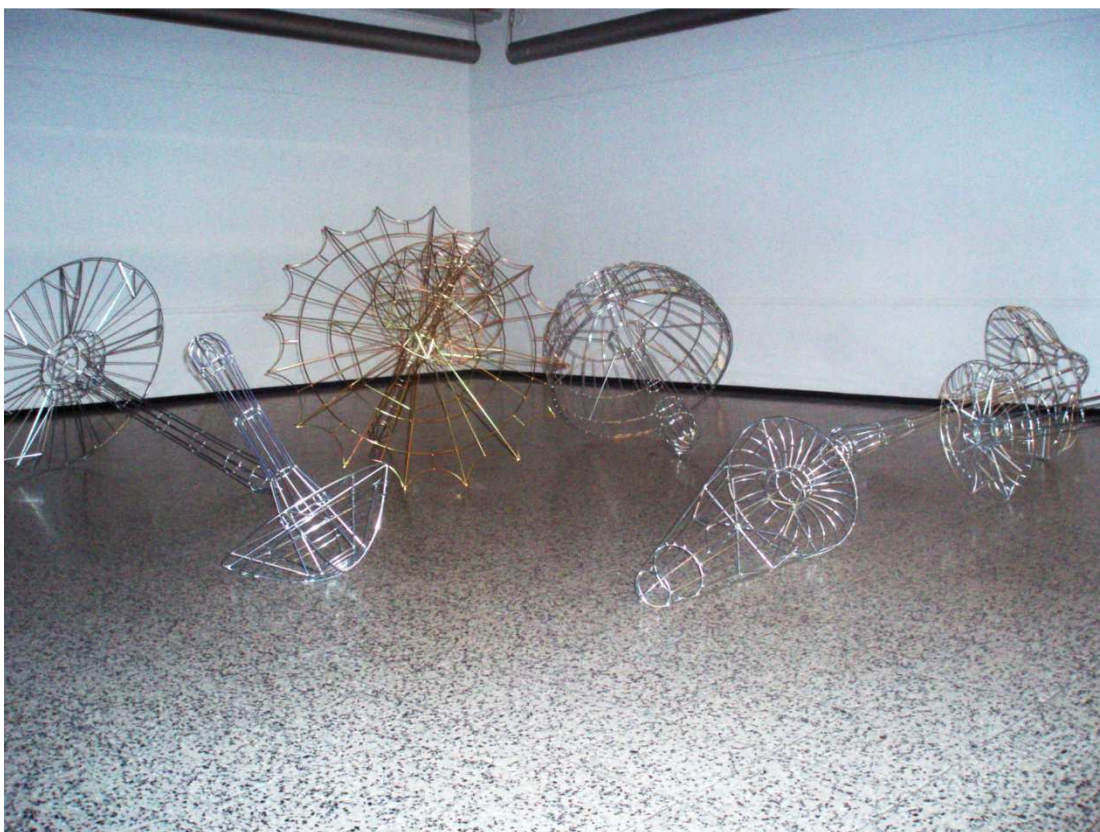
Kuva 1. Lentävä kenkä.

Taideteokset olivat lasten mielestä mielenkiintoisia. Ensimmäiseltä opastusryhmältä kysyttäessä, mitä teokset olivat, vastaus oli, että teokset eivät selkeästi olleet mitään vaan pystyivät olemaan monia asioita samaan aikaan. Lehmänsarvet olivat torvia, niihin voi puhua ja niiden sisälle pystyi katsomaan. Metallilangasta taivutetut sienet saivat lapset tulkitsemaan niiden olemusta. Muutamasta oli "hassua", että sateenvarjoja oli tehty metallista. Aikuisen mielestä aivan selkeät sienet olivatkin lasten mielestä sateenvarjojen lisäksi miekkoja tai satelliitteja. Etenkin luonnonmateriaali oli lapsista jännittävää. Osa lapsista tutustui lehmänsarviin varovaisesti ja he ottivat niihin kontaktia vähän kerrallaan, ensin sivelemällä ja sitten kunnolla tunnustellen. Toiset taas olivat sarvista innoissaan. Yhteistä lapsille oli se, ettei yksikään ollut aikaisemmin koskenut lehmän sarveen. Turkikset saivat aikaan saman reaktion, jotkut lapset menivät heti silittämään turkista, osa taas lähestyi varovaisemmin.

Kuva 2. Lehmänsarvista tehty taideteos.

Kuva 3. Satelliitteja, sieniä vai miekkoja? Metallista taivutettuja teoksia.

Opastuskierrokset oli suunniteltu niin, että jokaiselle ryhmälle jäisi aikaa tehdä oma taideteos. Lehmänsarvista tehtyjen ”pallojen” lisäksi oli irtonaisia lehmänsarvipötköjä, ja niistä lapset saivat tehdä oman taideteoksensa. Teokselle myös keksittiin nimi, ja moni lapsi halusi myös miettiä, millainen olio tai eliö luotu teos oli. Sarvien kanssa työskennellessä lapsien tuli tehdä yhteistyötä ja rakentaa taideteos ryhmässä. Kahdessa ryhmässä lapset saivat myös miettiä lentävien kenkien tarinaa. Toisessa ryhmässä kengät olivat matkalla jonnekin, mutta minne? Se ekaluokkalaisten lasten oli keksittävä. Toisessa opastuksessa, jossa oli kolmasluokkalaisia, lapset jaettiin neljään pieneen ryhmään, ja jokainen ryhmä valitsi oman kengän ja keksi tarinan sen ympärille. Hekin miettivät, minne kengät olivat menossa.

Kuva 4. Käytetystä kengänpohjasta ja metallilangasta tehty laiva.

Jokainen opas suunnitteli opastuskierroksensa itse, ja siksi opastuksia oli erilaisia. Rakenne oli suurimmassa osassa sama: teoksiin tutustumista, niistä kertomista ja keskustelemista, kierrätyksestä puhumista ja oman taideteoksen rakentamista. Havaintoni oli se, että lasten mielestä oli mukava, kun katselua, omaa tekemistä, pohtimista ja keskustelemista oli sopivassa suhteessa. Keskittyminen ei päässyt

herpaantumaan, sillä opastuksen tahti oli sen verran reipas, ja uusia asioita nostettiin jatkuvasti esiin. Yhteen teokseen ei käytetty niin paljon aikaa, että lapset olisivat ehtineet kyllästyä. Kysymyksiä sai esittää, sillä näyttelyyn oli tutustumassa aina yksi ryhmä kerrallaan. Reilu puolen tunnin opastuskierros oli juuri sopivan mittainen, koska etenkin pienimpien olisi ollut vaikea jaksaa keskittyä pitempään.

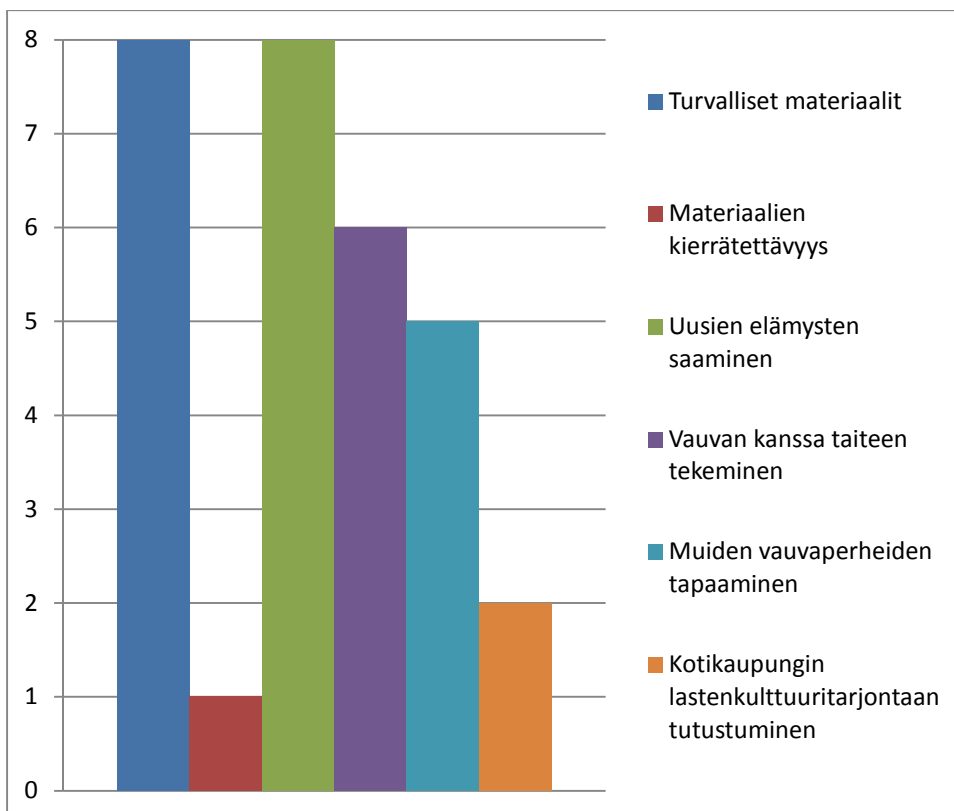
4.2 Vauvojen värikylvyt

Vauvojen värikylpy™ on Porin lastenkulttuurikeskuksessa kehitetty vauvaperheille suunnattu työpaja. Työpajan toiminta perustuu Värikylpy-metodiin™, jonka keskeiset toimintaperiaatteet ovat värien moniaistinen kokemuksellisuus ja elämyksellisyys, vuorovaikutuksellinen työskentely, hetkessä oleminen ja toimijalähtöisyys. (Porin lastenkulttuurikeskus 2012.)

Taidetalo Pessissä oli syksyllä 2010 kaksi Vauvojen värikylpy -kurssia, toinen vauvoille (3-12 kk) ja toinen taaperoikäisille (1-2 v). Molemmilla kursseilla oli kymmenen vanhempaa ja lasta. Kahdestakymmenestä kyselystä sain täytettynä takaisin kahdeksan.

Kaikki vastaajat olivat naisia, ja jokaisen perheeseen kuului kaksi aikuista. Yhdessä perheessä oli kolme lasta, kaikissa muissa lapsia oli vain yksi. Vastaajat olivat eri ikäisiä, nuorin oli 22-vuotias ja vanhin 43-vuotias. Kysyttäessä ekologisuuden ja ympäristöystävällisyyden tärkeydestä viisiportaisella arviointiskaalalla kaikki vastaajat arvioivat sen olevan vähintään tasolla neljä (tärkeää). Neljälle vastaajalle se oli jopa erittäin tärkeää.

Värikylvyissä tärkeintä olivat turvalliset materiaalit ja uusien elämysten saaminen. Monivalintakysymyksessä jokainen vastaaja merkitsi nämä kaksi tärkeiden vaihtoehtojen joukkoon. Vastaajat merkitsivät, mitkä neljä vaihtoehtoa kuudesta olivat heille tärkeimpiä. Tärkeää oli myös vauvan kanssa taiteen tekeminen sekä muiden vauvaperheiden tapaaminen.

Kuvio 1. Monivalintakysymyksen vastausten jakautuminen.

Kysyin, olisivatko perheet valmiita maksamaan palvelusta enemmän, jos se olisi tuotettu ekologisemmin. Viiden vastaajan mielestä hinta oli hyvä nyt, kolme saattaisi maksaa enemmän. Yksi vastaaja olisi valmis maksamaan ideoista, joita voisi hyödyntää myös kotona. Toisen vastaajan mielestä ekologisuus tulisi ottaa huomioon joka tapauksessa, eikä sen varjolla saisi pyytää korkeampaa hintaa. Korkeat hinnat koettiin myös esteenä ottaa osaa palveluihin.

Ekologisuuden näkymisestä lastenkulttuuripalveluiden toiminnassa kaikki kyselyyn osallistuneet eivät osanneet vastata. Viisi kertoi suoraan, ettei heillä ole kokemusta muusta tarjonnasta kuin värikylvyistä. Yksi vastaaja kertoi, että ekologisuus ei näy toiminnassa mitenkään erityisesti. Aineettomien elämysten tuottamisesta saatiin kehuja: värikylvyissä painotetaan yhdessäoloa ja kiireettömyyttä, sekä opitaan uusia lauluja, loruja ja saadaan hienoja elämyksiä.

Ekologisuus ja kierrätys näkyi värikylpyjen arvoissa ja toiminnassa. Ylipäättään korostetaan pehmeitä arvoja ja painopisteenä on uudet elämykset ja yhdessä tekeminen materiaalin sijaan, kirjoitti yksi vastaaja. Kursseilla myös kehoitetaan

käyttämään ekologisia tarvikkeita, ja värikylpyjen monet tarvikkeet olivat uudelleen käytettäviä. Värikylvyissä käytetään paljon luonnonmateriaaleja ja elintarvikkeita, kuten myös tyhjiä wc-paperihylsyjä ja sanomalehtiä. Lapset tekevät taideteoksensa tavalliselle valkoiselle paperille ja jos teosta ei halua säilyttää, sen voi laittaa paperinkeräykseen.

Vastaajat kertoivat myös parannusehdotuksia ekologisuuden kannalta. Sormivärejä ja maaleja voisi korvata ekologisemmilla vaihtoehdoilla, tarvikkeita voisi hankkia kierrätyskeskuksesta, elämyksellisiin palveluihin voisi panostaa ja lapsille voisi tarjota ympäristökasvatusta. Yksi asiakas kysyi, ovatko Pessin kierrätyspisteet asiakkaiden käytössä.

4.3 Sähköpostihaastattelu lastenkulttuuripalveluiden työntekijöille

Sain sähköpostihaastatteluuni (liite 2) hyvin vastauksia. Viidestä työntekijästä kolme vastasi, ja yhdessä vastauksessa edustettuna oli koko työntekijäkunnan ajatukset. Vastaajat edustavat esimiestasoa. Haastattelurunko koostuu seitsemästä kysymyksestä, joiden avulla pyrin yksityiskohtaisesti selvittämään ekologisuuden toteutumista, osuutta ja näkyvyyttä lastenkulttuuripalveluissa kuin myös sitä, mitä parannettavaa olisi vai onko kaikki ekologisuuden kannalta hyvin.

Vastaajien mielestä ekologisuus tuntuu toteutuvan Vantaan lastenkulttuuripalveluissa vähintään melko hyvin. Ekologiset arvot otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, ja sisällöstä ekologisuutta on vaikea jättää pois etenkin aineettomien elämysten osalta. Ekologiset arvot ovat ”arkipäivää” ja niitä noudatetaan ikäänkuin luonnostaan. Materiaalivalintoja ja -hankintoja on pystytty suuntaamaan ekologisimmiksi. Materiaalit ovat usein joko kierrätettäviä, kierrätettyjä tai luonnonmateriaalia. Vastaaja 2:n mielestä enemmän tietoa voisi olla kuvataidetyöpajoissa käytettävien materiaalien ekologisuudesta, tosin materiaalihannoista ja -valinnoista vastaavat pääosin kaupungin hankintakeskuksen henkilökunta ja työpajojen opettajat, ja he ovat perehtyneet materiaalien ekologisuuteen.

Ekologisuuden huomioon ottamiseen toiminnan suunnittelussa vastattiin, että koska ekologisuus on yksi strategian arvoista, se otetaan huomioon ohjelmistokokouksissa ja kausiohjelmaa suunniteltaessa ekologisuudesta keskustellaan. Ekologisuus on jatkuvasti mukana toimintaa suunniteltaessa ja kehittäessä. Kierrätysmateriaaleja käyttäviä työpajoja suositetaan samoin kuin niitä ohjaajia, jotka suunnittelevat kurssinsa ja työpajansa ainakin osittain jo olemassa olevien materiaalien pohjalle.

Toimistotyön ekologisuuden parantamiseksi Vantaan kaupungin toimipisteissä toimii ekotukihenkilöverkosto, ja lastenkulttuuriyksikössä on oma ekotukihenkilönsä. Ekotukihenkilön tehtävä on paneutua ekologisuuteen käytännön asioissa, antaa neuvoja sekä toimia yhdyshenkilönä kaupungin ekoasioista vastaavien ja oman työpisteensä välillä. Ekotukihenkilötoiminta on parantunut huomattavasti siitä, mitä se oli työharjoittelujaksojeni aikana. Ekologisuus toteutuu lastenkulttuuripalveluiden toimistotyössä tällä hetkellä siten, että kaikkien tietokoneet on ohjelmoitu tulostamaan kaksipuolisesti, tietokoneiden näytöt ja huoneiden valot sammutetaan kun niitä ei tarvita sekä pesuaineita laimennetaan. Kaupunki on myös toimittanut ohjeet ekologiseen kokousjärjestelyyn.

Siitä, näkyykö ekologisuus asiakkaille ja yhteistyökumppaneille vastaajat olivat hieman eri mieltä. Vastaajan 1 mielestä ekologisuus ei välttämättä näy muutoin kuin sisältöjen ja arvomaailman osalta. Vastaaja 2 nosti esiin asiakkaiden mahdollisuuden biojätteen, lasin ja metallin kierrätykseen. Ne asiakkaat, jotka tarvitsevat kierrätysmahdollisuuksia, ovat varmasti kiinnittäneet niihin huomiota, mutta yhteistyökumppaneille ekologisuus ei välttämättä välity yhtä hyvin. Vastaaja 2 mainitsee, että viestintää on painotettu enemmän sähköiseksi, esimerkiksi kurssikirjeet voi lähettää osallistujille pelkästään sähköpostitse. Facebookin osuutta etenkin lapsiperheille markkinoinnissa pyritään lisäämään, ja kouluille ja päiväkodeille on jo valmiina hyvä viestintäverkosto, koulujen ja päiväkotien kulttuuriyhdyshenkilöt. Teemaviikko tai teemoitettu ohjelma voisi olla hyvä, ja tällöin ekologisuutta voisi korostaa mainonnassa. Kouluille ja päiväkodeille voisi mainostaa, jos kurssi tai esitys liittyy ympäristökasvatuksen oppikokonaisuuksiin.

Vastaajien mielestä ekologisuuden osuutta voisi parantaa. Yksi keino on korostaa sitä ohjelmiston suunnittelussa. Toinen, konkreettinen keino on jätehuollon

kehittäminen ja siitä informointi, jotta jätteet lajiteltaisiin oikein. Työmatkat olisivat ekologisempia, jos matkustettaisiin junalla lentokoneen sijaan. Lähipalveluiden ja ekologisemman tarjoilun avulla ekologisuutta voisi myös kehittää.

Kysyttäessä kannattaako ekologisuutta käyttää lastenkulttuuripalveluiden mainonnassa vastaajat olivat eri mieltä. Yhden vastaajan mielestä se kannattaisi, toisen mielestä taas ei, kolmas vastaaja ei osannut sanoa. Ekologisuutta voisi käyttää hyödyksi mainonnassa, jos kurssin tai esityksen teema on ekologinen, mutta muuten ekologisuutta ei tulisi korostaa, vaan sen tulisi olla osana kokonaisuutta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ekologisuus tuntuu toteutuvan Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa hyvin. Ekologisuus otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toiminnassa kuten arvoissa on linjattu. Kuten kaikessa muussakin toiminnassa, ekologisuudessakaan ei voi päästä siihen pisteeseen, etteikö mitään parannettavaa voisi olla.

5.1 Ekologisuus toiminnassa

Toiminnan ekologisuus toteutuu tutkimuskohteiden vastauksien mukaan hyvin. Materiaalit ovat ekologiaa, kestäviä ja kierrätettäviä. Esitysten myötä asiakkaat saavat aineettomia elämyksiä, ja monet esitykset ovat ”kestäviä ja kierrätettäviä”. Nukketeattereiden nuket, muusikoiden soittimet, tanssiesitysten tanssit ja sirkusammattilaisten työvälineet ovat kestäviä eivätkä esityksenkään ole kertaluonteisia.

Ekologisuutta voi tuoda enemmän esiin aihevalinnoissa, esimerkiksi erilaisia ympäristöjä käsittelevässä teatteriesityksessä tai taidenäyttelyssä, kuten koululaisten Pikkugallerian Olio vai eliössä. Ympäristökasvatusta voi ottaa mukaan sanataidekursseille joko valmiiden satujen tai itse tehtävien satujen muodossa. Koulujen opettajille voisi ehdottaa kulttuuriyhdysohjaajien kautta luontoretken ja äidinkielen tunnin yhdistämistä. Ensin kuljettaisiin erilaisissa ympäristöissä, ja niistä kirjoitettaisiin luokassa tarina. Näiden tarinoiden pohjalta voisi toteuttaa jonkin produktin: satuja voitaisiin lukea jossain tilaisuudessa, niitä voisi tuoda osaksi näyttelyä tai niiden pohjalta voisi tehdä tanssitaideteoksen.

Ekologisuuden korostaminen mainonnassa tyrmättiin Vauvojen värikylpyjen kyselyssä samoin kuin henkilökunnan haastattelussa. Ekologisuuden korostamista ei koettu hyväksi, vaan sen tulisi olla luontevasti osa palveluita. Ekologisuuden tulisi kuitenkin näkyä toiminnassa kasvatuksellisena elementtinä ja, kuten sähköpostihaastattelun yksi vastaajista sanoi, osoituksena sivistyksestä.

Ekologisuuden voisi ottaa toiminnan teemaksi, ja moni erilainen kurssi tai esitys liittyisi ekologisuuteen. Nämä voisi koota esitteessä oman teemansa alle. Esimerkiksi syksyn aikana voisi järjestää useampia esityksiä, joiden yhteisenä tekijänä olisi esimerkiksi metsä ja luonto, ja nostaa niitä teemakauden avulla enemmän esille. Ympäristökasvatuksellisista kursseista ja esityksistä olisi hyvä tiedottaa kouluille ja päiväkodeille, sillä oppilaitosten opetussuunnitelmaan kuuluu ympäristökasvatus. Kurssin tai esityksen avulla saisi ympäristö- ja taidekasvatusta yhtä aikaa.

5.2 Ekologisuus toimistotyössä

Toimistotyön ekologisuuteen lienee tarpeen panostaa enemmän. Vantaan kaupungin toimistojen eko-ohjeista (Vantaan kaupunki s.a.) voisi tarkastella, toteutuvatko kaikki ehdotukset. Voisiko tulostamista vähentää nykyisestä, arkistoidaanko enemmän sähköisesti kuin perinteisesti paperiversioina? Kierrätys ja jätteiden lajittelu on parantunut siitä, kun olin itse taidetalo Pessissä työharjoittelussa. Silloin lajiteltiin vain paperi- ja sekajäte. Tällä hetkellä lajitellaan paperi, biojäte, sekajäte ja metalli, ja kierrätyspisteitä on myös asiakkaille. Kierrätykseen tosin kaivattaisiin vielä parannusta, sähköpostihaastattelun vastaaja 2 kertoi Helsingin kaupungin toimipisteiden olevan paljon edellä kierrätyksen saralla. Lajitteluohjeita voisi myös olla syytä lisätä, jotta kaikki osaisivat lajitella jätteet oikein.

Toimistojen eko-ohjeissa kehoitetaan vähentämään syntyvän jätteen määrää ja luopumaan kertakäyttöastioista ja paperipyyhkeistä. Kertakäyttöastioista voi olla hankala luopua, mutta nekin voi korvata ekologisimmilla vaihtoehdoilla. Esimerkiksi ekokauppa Ekolosta voi ostaa bambunlehdistä ja sokeriruo'osta valmistettuja kertakäyttölautasia ja biomuovista valmistettuja mukeja (Ekokauppa Ekolo 2012). Sähköpostihaastattelussa tämä mahdollisuus tuotiin myös esille, mutta sen ei uskottu olevan sallittua. Materiaalit, kuten kertakäyttöastiat, kuuluu tilata Vantaan kaupungin keskusvarastosta, ja materiaalihankintoja varten on tehty hankintamääräys. Olisi toki hyvä selvittää, voisiko keskusvarasto ottaa ekologisempia kertakäyttöastioita valikoimiinsa, sillä kaupungin arvojen toteuttaminen on osa myös heidän työtään.

Ekotukihenkilötoiminta on hyvä tapa saada muutettua koko kaupungin toimintaa ekologisemmaksi. Työharjoitteluni aikana se oli vielä aluillaan, mutta on haastattelun vastausten perusteella kasvanut ja aktiivisessa toiminnassa. Ekotukihenkilön on oltava kiinnostunut ekologisuudesta ja sen kehittamisestä työympäristössään, ja uskon lastenkulttuuripalveluissa näin olevan. Se, että ekologisuuutta pyritään lisäämään ja kehittämään kaikissa kaupungin organisaatioissa antaa tukea ja vinkkejä omaan työhön.

Sähköinen viestintä on tärkeää ekologisuuden kannalta. Kurssikirjeiden lähettäminen sähköpostilla säästää paperia, ja tiedot tulevat osanottajille nopeasti perille eikä niiden hukkumisesta ole yhtä paljon pelkoa kuin postitse lähettämällä. Sähköpostilaatikossa kirje säilyy tallessa, ja muutoksista on helppo ilmoittaa. Sosiaalisen median merkitys viestinnässä on nykyään suuri, ja on hyvä, jos asiakkaat saavat tietoa tapahtumista sosiaalisen median kautta. Sähköinen ohjelmisto lastenkulttuuripalveluiden nettisivuilla on myös hyvä askel ekologisempaan suuntaan.

5.3 Tuottajan toimenkuva ekologisuuden huomioimisessa

Tuottajan työhön ja ammattitaitoon kuuluu tietoa siitä, miten kehittää omaa työtään ja työskentelyään. Tuottajan on pyrittävä työssään toteuttamaan toimintaa ohjaavia päätöksiä. Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden tuottajat tuntuvat pitävän ekologisuuutta tärkeänä ja he tekevät töitä ekologisemman työympäristön eteen.

Opinnäytetyötäni tehdessä olen saanut hyvää tietoa siitä, millä keinoin ekologisuuutta saa otettua mukaan tuottajan työhön. Ekologisuus voi ilmentyä niin toiminnan sisällöissä kuin myös toimistotyön käytännöissä. Vaikka opinnäytetyössäni keskeisessä osassa on Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden tarkastelu ekologisuuden näkökulmasta, niin opinnäytetyöni ratkaisut ja neuvot ovat sovellettavissa myös muissa kulttuurilaitoksissa ja -tapahtumissa.

Mielestäni ekologisuuutta arvostetaan koko ajan enemmän, ja ammattiosaamisen kartuttamisen vuoksi tuottajan olisi hyvä olla selvillä ekologisemmista vaihtoehdoista ja tavoista toimia. Paikasta riippumatta ekologisuus on syytä ottaa huomioon jo

toimintaa suunniteltaessa. Silloin ekologisuus on helpompaa sisällyttää osaksi kokonaisuutta niin ohjelmiston kuin taustatyön kannalta. Ekologiset sisällöt tai valinnat on hyvä tehdä jo silloin, kun suunnittelee tapahtuman toteuttamista, sillä silloin voi vaikuttaa esiintyjien valintaan sekä sisällyttää vaatimuksen ekologisuudesta tarjouspyyntöön. Festivaalien ja tapahtumien ekologisuutta voi lisätä lähipalveluiden avulla sekä jätteiden lajittelun hyvällä informaatiolla.

Lastenkulttuurissa ekologisuutta on hyvä lisätä ohjelmiston sisältöön. Vaikka tarkoituksena ei ole muuttaa lastenkulttuuria pelkäksi ympäristökasvatukseksi, niin ympäristö on lapsille varmasti mielenkiintoinen aihe. Luonto on pullollaan materiaaleja, joiden avulla voi tehdä taidetta, ja luonnonmateriaaleja käyttämällä lapsi saa käyttää mielikuvitusta.

Tulevaisuudessa uskon ekologisuuden olevan yhä suurempi osa tuottamista. Ekologisuudella pyritään nyt jo vähentämään ylimääräisiä kuluja ja se huomioidaan osana taloudellista kestävyyttä. Asiakkaiden ympäristötietoisuus kuitenkin lisääntyy koko ajan ja uusia keinoja tuoda ekologisuutta osaksi tapahtumia ja taidelaitostoimintaa keksitään koko ajan. Ekologisuus ei tule jatkossa olemaan lisäarvo, vaan sen odotetaan olevan luonnollinen osa kokonaisuutta, osoituksena sivistyksestä ja järjestäjän vastuunkannosta.

LÄHTEET

Bergstöm, Katja 2009. "Luovaa luonnosta". Lasten kesäkurssi kohti kestävämpää ympäristöä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 11.9.2010 ja 8.2.2012.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200910104891>.

Ekokauppa Ekolo 2012. Kertakäyttöastiat. Viitattu 23.4.2012
http://www.ekolo.fi/tuotteet/ekokoti/kertak%C3%A4ytt%C3%B6astiat/452/?jsh_id=7b99e10c040198c55c4d321fcc4d25b9

Heikkinen, Hannu L.T. 2007. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 196-211.

Joensuu, Marjut 2004. Vihreä lippu liehumaan! – Päiväkotien ja koulujen ympäristöohjelma Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 146-152.

Koutonen, Päivi & Satu Logren 2010. Ympäristökasvatus päiväkodissa ja kotona. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 11.9.2010.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201001251534>

Manninen, Laura & Verkka, Kirsi 2004. Suunnittelu ja arviointi ympäristökasvatuksessa. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 82-111.

Metsämuuronen, Jari 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Methelp Ky.

Nordström, Hanna 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 116-142.

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 8.2.2012.

http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Porin lastenkulttuurikeskus. Värikylpy-metodi. Viitattu 29.2.2012

<http://www.varikylpy.fi/metodi/index.php>

Suosalo, Anu & Tavasti, Annika 2008. Lasten aurinkovuosi : opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Turku: Sammakko.

Taikalamppu 2010a. Taikalamppu-verkosto. Viitattu 9.11.2010.

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/taikalamppu-verkosto>

Taikalamppu 2010b. Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut. Viitattu 9.11.2010.

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/taikalamppu-verkosto/vantaa>

Taikalamppu 2012a. Taikalamppu-verkosto. Viitattu 12.4.2012.

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/taikalamppu-verkosto>

Taikalamppu 2012b. Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut. Viitattu 12.4.2012.

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/taikalamppu-verkosto/vantaa>

Vantaan kaupunki s.a. Vantaan kaupungin toimistojen eko-ohjeet. Moniste kaupungin henkilöstön käyttöön. Ei julkaistu.

Vantaan kaupunki 2011. Kulttuuripalvelut 2011-2015. Ei julkaistu.

Vantaan kaupunki 2012a. Lasten ja nuorten kulttuuri. Viitattu 28.3.2012.

http://www.vantaa.fi/fi/kulttuuri/lasten_ja_nuorten_kulttuuri/

Vantaan kaupunki 2012b. Taikalamppu. Viitattu 3.5.2012.

http://www.vantaa.fi/fi/kulttuuri/lasten_ja_nuorten_kulttuuri/taikalamppu

Väestötietojärjestelmä 2010. Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Viitattu 2.11.2010.

[http://vrk.fi/vrk/files.nsf/files/CA29780B1934541BC22577B90044D341/\\$file/20100930.htm](http://vrk.fi/vrk/files.nsf/files/CA29780B1934541BC22577B90044D341/$file/20100930.htm)

Vänskä, Minna 2008. Metsän siimeksessä. Kulttuurikaruselli syksy 2008 – kevät 2009. Viitattu 11.9.2010

<http://kulttuurikaruselli.kuopio.fi/arkisto/metsan-siimeksessa/1.%20LAPSET,%20LUONTO%20JA%20EKOLOGINEN%20LASTENKULTTUURI.pdf>

Willamo, Risto 2004. Ihminen suhteessa luontoon. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 36-45.

Wolff, Lili-Ann 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Hannele Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 18-28.

SÄHKÖPOSTIHAASTATTELUT

Vastaaja 1. Sähköpostivastaus. 13.4.2012. Laura.havukainen@gmail.com

Vastaaja 2. Sähköpostivastaus. 25.4.2012. Laura.havukainen@gmail.com

Vastaaja 3. Sähköpostivastaus. 25.4.2012. Laura.havukainen@gmail.com

LIITTEET

Liite 1 Kysely värikylpyihin osallistuneiden lasten vanhemmille

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelija, ja opinnäytetyökseni teen selvitystä Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden ekologisuudesta. Kestävä kehitys ja ekologisuus ovat yksi lastenkulttuuripalveluiden arvoista, ja tutkin niiden toteutumista käytännön työssä.

Olisitko ystävällinen ja vastaisit kyselyyn. Vastaamiseen menee aikaa noin viisi minuuttia. Voit täyttää kyselyn joko taidetalo Pessissä, tai ottaa mukaan kotiin ja palauttaa seuraavalla värikylpykerralla.

Kiitos vastauksistasi!

Laura Havukainen

Mikäli sinulla tulee jotain kysyttävää, ota yhteyttä minuun sähköpostitse: laura.havukainen@gmail.com.

1. Sukupuoli
Nainen / Mies

2. Ikä
_____

3. Perheen koko
___ aikuista ___ lasta

4. Onko ekologisuus ja ympäristöystävällisyys mielestäsi tärkeää? Ympyröi oikea vaihtoehto.

Erittäin tärkeää   Tärkeää   Jonkin verran tärkeää   Hieman tärkeää   Ei yhtään tärkeää

5. Mikä on mielestäsi tärkeintä vauvojen värikylvyissä? Merkitse numeroin neljä (4) tärkeintä.

- ___ Turvalliset materiaalit
- ___ Materiaalien kierrätettävyys
- ___ Uusien elämysten saaminen
- ___ Vauvan kanssa taiteen tekeminen
- ___ Muiden vauvaperheiden tapaaminen
- ___ Kotikaupungin lastenkulttuuritarjontaan tutustuminen

6. Olisitko valmiita maksamaan palvelusta enemmän, jos se olisi tuotettu ekologisemmin? Perustele.

7. Yksi Vantaan kaupungin arvoista on ekologisuus. Miten ekologisuus mielestäsi näkyy lastenkulttuuripalveluiden toiminnassa?

a. Aineettomien elämyksien (esimerkiksi kokemusten, uuden oivaltamisen, yhdessäolon) tuottamisessa

b. Kurssien arvomaailmassa ja sisällössä

c. Kierrätettävien materiaalien käytössä

d. Asiakkaiden ohjauksessa kestävän kehityksen huomioimiseen

8. Millä keinoin ekologisuutta voitaisiin parantaa Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluissa?

9. Näkyykö ekologisuus Teidän taloudessanne ja kulutustottumuksissanne? Millä tavoin?

a) yleisesti ottaen

b) lasten kulutustavaroihin liittyen

Liite 2 Sähköpostihaastattelun kysymykset

1. Ekologisuus on yksi Vantaan kaupungin lastenkulttuuripalveluiden strategian arvoista, ja sen tulisi näkyä muun muassa aineettomina elämyksinä, esitysten arvomaailmassa ja sisällössä, materiaali-valinnoissa ja -hankinnoissa sekä tuotantotavoissa ja suunnittelussa. Miten tämä toteutuu käytännössä? Onko parannettavaa, jos niin mitä?
2. Miten ekologisuus on otettu huomioon toiminnan suunnittelussa? Jos on, niin miten?
3. Miten ekologisuus on otettu huomioon käytännön työssä (kuten toteuttamisessa ja toimistotyössä)? Jos on, niin miten?
4. Näkyykö ekologisuus muille kuin lastenkulttuuripalveluiden työntekijöille: asiakkaille, esiintyjille, kurssien vetäjille, yhteistyökumppaneille? Jos, niin miten?
5. Pitäisikö / Voisiko ekologisuuden osuutta ja näkyvyyttä parantaa? Jos, niin miten?
6. Voiko ekologisuutta käyttää lastenkulttuuripalveluiden toiminnan (esimerkiksi kurssien ja esitysten) markkinoinnissa? Jos, niin miten?
  - a. Lapsiperheille
  - b. Kouluille ja päiväkodeille
7. Kannattaako ekologisuutta käyttää lastenkulttuuripalveluiden toiminnan (esimerkiksi kurssien ja esitysten) markkinoinnissa? Jos, niin miksi? Perustele vastaukseksi.
  - a. Lapsiperheille
  - b. Kouluille ja päiväkodeille